

ท่ามกลางวังวนของความเปลี่ยนแปลง ทางออกจากวิกฤติประเทศไทย

บทวิเคราะห์การเมืองจากมุมมองต่างประเทศ

Marc Saxer, FES Thailand

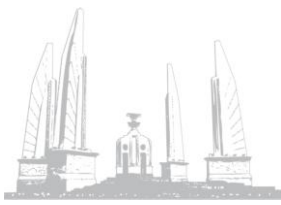
วันที่เผยแพร่: 30 มิถุนายน พ.ศ. 2554

- ผลพวงของวิกฤติการเงินเอเชียทำให้สัญญาประชาคมของไทยถูกยกเลิกไป และดูเหมือนว่าสังคมจะคืนสู่ความปกติอีกครั้งภายใต้นโยบายเศรษฐกิจแบบ "ทักษิณโมเดล" แต่แล้วความสมานมิตรในวงกว้างนี้ก็กลับถูกทำลายลงด้วยความขัดแย้งภายใน นับแต่นั้นมาประเทศไทยจึงถูกแบ่งออกเป็นขั้วผสมสองขั้วตรงข้ามกันที่ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งลำดับชั้นทางการเมืองและสังคมแบบใหม่
- หลังเกิดภาวะชะงักงัน ทั้งสองฝ่ายต่างตระหนักมากขึ้นว่าตนจะไม่สามารถชนะได้โดยลำพัง แม้การเลือกตั้งจะเป็นโอกาสให้มีการต่อรอง แต่ "การตกลงครั้งใหญ่"(Grand Bargain) เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นจะต้องให้ผู้มีบทบาททุกฝ่ายเข้าร่วมด้วย และการเกิดความขัดแย้งรอบใหม่ก็อาจเป็นประโยชน์สำหรับผู้มีบทบาททางรายได้
- ตัววิกฤติเองนั้นมีความลึกซึ้งยิ่งกว่าการเป็นเพียงความขัดแย้งทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้ลดความชอบธรรมของระเบียบทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมในประเทศไทยลงด้วยการสร้างแรงกดดันมากเกินไปต่อระบบการบริหารจัดการ (governance) และด้วยการบ่อนทำลายความคิด ค่านิยม อัตลักษณ์ และวาทกรรมที่เป็นรากฐานของระบิบนั้น ๆ วิกฤติเชิงลึกของประเทศไทยจะสามารถผ่านพ้นไปได้ก็ด้วยการปรับเปลี่ยนระเบียบทางการเมืองสังคมและวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมที่ทวีความซับซ้อนและมีความเป็นพหุลักษณะยิ่งขึ้น
- ด้วยเหตุที่หัวใจสำคัญของความขัดแย้งทางการเมืองคือวิกฤติความชอบธรรมในระบิบนานาชาติ (vertical order) สังคมไทยจะไม่สามารถฟื้นความชอบธรรมคืนมาได้หากชนชั้นแนวหน้าบีบบังคับให้สังคมปฏิบัติตามแนวทางแก้ปัญหาที่ตนกำหนด ประเทศไทยจึงควรจะต้องมีกระบวนการต่อรองที่ให้คนทุกกลุ่มมีส่วนร่วม มีความครอบคลุมในแนวนอน (horizontal) และเคารพกฎระเบียบเพื่อให้ได้สัญญาประชาคมฉบับใหม่ขึ้นมา

Contents

I	บทนำ.....	2
II	วิกฤติทางการเมือง:	
	ประเทศไทยต้องล้มลุกคลุกคลานกับลำดับชั้นทางการเมืองและลำดับชั้นทางสังคมของตน.....	2
III	วิกฤติการเปลี่ยนแปลง:	
	ประเทศไทยต้องการระเบียบทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมใหม่.....	5
	3.1 วิกฤติระเบียบทางการเมืองและเศรษฐกิจ:	
	ความซับซ้อนและการปลดปล่อยทำให้เกิดความตึงเครียด.....	5
	3.2 วิกฤติในระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรม:	
	ความคิดใหม่ ๆ และพหุลักษณะโสร่งทางกับรากฐานทางกฎระเบียบ.....	7
	3.3 สรุป.....	8
IV	จะจัดให้มีการเจรจาสัญญาประชาคมใหม่อย่างไร.....	9
V	โดยสรุป.....	11

I บทนำ

การเลือกตั้ง นับเป็นโอกาสในการทำข้อตกลงกันระหว่างกลุ่มชนชั้นนำที่แข่งขันกันอยู่ แต่รากฐานของความขัดแย้งทางการเมืองนั้น กินลึกลงไปเกินกว่าแค่ความล้มเหลวของบุคคลหรือสถาบัน ในการแสวงหาแนวทางเพื่อออกจากความขัดแย้งนี้ เราจะต้องพิจารณาวิกฤติความชอบธรรมทางระเบียบการเมือง ระเบียบสังคม และระเบียบวัฒนธรรม ที่อยู่ภายใต้ความขัดแย้งดังกล่าว บทความฉับนี้ จะนำเสนอความคิดที่ว่าระบบการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ก็เผด็จการ ลำดับชั้นทางสังคมที่จัดในแนวดิ่ง และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบรวมกลุ่มนั้นไม่สามารถนำมาใช้รับมือกับความขัดแย้งที่ต่อเนื่องและเป็นพหุลักษณะในเศรษฐกิจและสังคมไทยได้อีกต่อไป หากแต่ความขัดแย้งที่ลึกซึ้งของประเทศไทยจะแก้ไขได้ถ้ามีการปรับเปลี่ยนระเบียบแบบดั้งเดิมให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่ได้มีการพัฒนาให้ทันสมัยขึ้นมาอย่างรวดเร็วได้เท่านั้น

วิธีในการทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนั้นมีความสำคัญพอ ๆ กับโครงสร้างเชิงสถาบัน ที่จะเกิดจากการปรับเปลี่ยนดังกล่าว สัญญาประชาคมฉบับใหม่ไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถมอบลงมาจากข้างบนได้ แต่เป็นสิ่งที่ต้องมีการต่อรองในกระบวนการที่ทุกคนมีส่วนร่วมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์

II วิกฤติทางการเมือง: ประเทศไทยต้องล้มลุดลุดคลานกับลำดับชั้นทางการเมืองและลำดับชั้นทางสังคมของตน

การพัฒนาการเมืองในราชอาณาจักรไทย ไข่จะเกิดจากผลการเลือกตั้งได้เพียงอย่างเดียว แต่การเลือกตั้งนั้นเป็นจุดเปลี่ยนอีกจุดหนึ่งในความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งทำให้ประเทศอยู่ในภาวะชะงักงันมาหลายปี บทความนี้มีอาจบรรยายความขัดแย้งทางการเมืองในเชิงลึก-หลายท่านที่หลักแหลมกว่าได้ทำมาแล้วอย่างงดงามในโอกาสอื่น ๆ แต่เพื่อปูพื้นในการวิเคราะห์ที่ผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดต่อไป ผู้เขียนจะขอกกล่าวถึงประเด็นสำคัญบางประการเกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของความขัดแย้งนั้น

สัญญาประชาคมดั้งเดิมเสื่อมลง

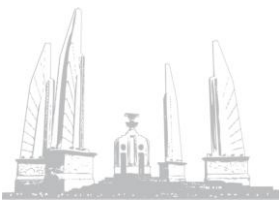
การย้อนมองไปในอดีตพอสังเขป จะช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์ในวันนี้วิกฤติการเงินเอเชีย ได้ทำลายความหวังอันสูงส่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างความแน่นแฟ้นทางประชาธิปไตยไปหลายประการ ผู้นำทางธุรกิจระดับชาติซึ่งพบปัญหาจวนเจียนล่มสลาย พบว่าตนถูกตีกรอบโดยนโยบายปฏิรูปแบบเสรีนิยมใหม่ ที่ผลักดัน

โดยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ภายใต้การกำกับของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) จากการประเมินสถานการณ์ ผู้นำธุรกิจใหญ่ ๆ ต่างเห็นพ้องกันว่าการยึดครองอำนาจรัฐเป็นทางรอดเพียงทางเดียวของตน¹ ความขัดแย้งนี้มีไขความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ในทางตรงกันข้าม นอกจากจะสร้างผลกระทบอื่น ๆ แล้วความขัดแย้งดังกล่าวกลับเป็นการสืบสานนโยบายเสรีนิยมใหม่บางประการที่ต่อไปจะแบ่งแยกชนชั้นนำทางธุรกิจให้ห่างออกจากกันด้วยซ้ำ มีการรวมพันธมิตรของกลุ่ม “ทุนเก่าของไทย” เข้ากับกลุ่ม “ทุนใหม่ของไทย” เพื่อให้รอดพ้นจากการทำลายของทุนนิยม โลภธุรกิจในประเทศต้องการรัฐบาลที่จะสามารถปกป้องตนจากคู่แข่งต่างชาติที่มีอำนาจเหนือกว่าได้นานพอ ที่จะให้บริษัทในประเทศสามารถปรับโครงสร้างและฟื้นฟูความสามารถในการแข่งขันของตนในตลาดโลก

สังคมห่อหมกหมกหมกอยู่ชั่วขณะ

แต่ในท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจและผลกระทบทางสังคมเชิงกว้างนั้น รัฐบาลที่เป็นคนรวยและทำงานเพื่อคนรวยจะสามารถประสบความสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อรัฐบาลนั้นให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองคนจนด้วยเท่านั้น ความสนับสนุนอันแข็งแกร่งที่กลุ่มคนจนให้แก่เศรษฐกิจพื้นบ้านนามทักษิณจนถึงทุกวันนี้ เป็นผลมาจากนโยบายเพื่อสังคมของเขา ที่ทำให้อดีดเจ้าพ่อการสื่อสารผู้นี้สามารถตั้งตนเป็นผู้อุปถัมภ์รายใหม่สำหรับคนหมู่มากที่อยู่ชายขอบของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมรัฐบาลชุดแรกของทักษิณยังได้พยายามสนองตอบต่อความกังวลทางเศรษฐกิจสังคมของชนชั้นนำหัวอนุรักษ์นิยมและชนชั้นกลางด้วย จึงเกิดนโยบายเศรษฐกิจแบบ “ทักษิณนิยม” ขึ้น โดยสูตรเศรษฐกิจดังกล่าวได้ทำให้พันธมิตรนักธุรกิจที่ร่ำรวยและทรงอิทธิพลซึ่งนำโดยเศรษฐกิจพื้นบ้านทักษิณสามารถชนะการเลือกตั้งเสรีได้ทุกครั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา แม้ฝ่ายตรงข้ามจะมีความพยายามชิงเบ็ดเสร็จที่จะทำลายความน่าสนใจของนโยบายนี้อย่างไรก็ตาม

¹ Kevin Hewison, Neo-liberalism and Domestic Capital: The Political Outcomes of the Economic Crisis in Thailand, *The Journal of Development Studies* 41 (Feb.) 2005: 310-330.

ความเป็นพันธมิตรอย่างกว้างขวางถูกทำลายลงด้วยความขัดแย้งภายใน

ความเป็นพันธมิตรที่กว้างขวางนี้มีอยู่ได้ไม่นาน ความเห็นไม่ลงรอยกันครั้งแรกเกิดขึ้นจากเรื่องการแปรรูปกิจการของรัฐและนโยบายการค้า นโยบายเสรีนิยมใหม่ของพรรคไทยรักไทยถูกต้องด้านอย่างรุนแรงโดยเอ็นจีโอ หัวก้าวหน้าและสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ขณะที่ทักษิณกับเหล่านักธุรกิจที่ร่ำรวย และทรงอิทธิพลได้รับประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีในภาคธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง ผลประโยชน์ของกลุ่ม "ทุนเก่า" กลับถูกคุกคามโดยการแข่งขันจากต่างประเทศ ชนชั้นกลางหัวอนุรักษ์นิยมจึงเกลียดชังการที่เศรษฐกิจพ้นล้านผู้ขายอาณาจักรสื่อสารของตนไปโดยไม่เสียภาษีให้รัฐสักบาทเดียวจะนำงบประมาณที่มาจากภาษีของตนไปแจกจ่าย ในมุมมองนี้เราอาจอธิบายชัยชนะในการเลือกตั้งของไทยรักไทยได้เพียงว่าเกิดจาก "นโยบายประชานิยมที่หลอกคนยากจนไว้การศึกษาผนวกกับการซื้อเสียงของนักการเมืองในต่างจังหวัด"² ความชิงชังคนจนในชนบทของคนเมืองเป็นแหล่งกำเนิดของ "การเมืองใหม่" ซึ่งชนชั้นกลางหัวอนุรักษ์นิยมหวังจะนำมาเพื่อพักการใช้ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง ส่วนชนชั้นกลางหัวก้าวหน้ามีความกังวลเพิ่มขึ้นว่าทักษิณจะขยายฐานอำนาจออกไปยิ่งขึ้น แนวโน้มความเป็นเผด็จการที่เพิ่มขึ้นของรัฐบาลทักษิณสร้างความตระหนกแก่ประชาสังคมผู้เกรงกลัวว่ารัฐธรรมนูญที่ได้มาด้วยความยากลำบากจะถูกกร่อนทำลายไป ฟุ้งชนจึงออกประท้วงในท้องถนนเพื่อต่อต้านการเพิ่มความร่ำรวยให้กับตนเองของทักษิณ

ชนชั้นนำไม่ชอบใจพฤติกรรมโหดของทักษิณ แต่สิ่งที่ทำให้ชนชั้นนำดั้งเดิมขับทักษิณซึ่งแท้จริงแล้วก็เป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มออกจากกลุ่มของตนนั้นไม่ใช่ความไม่พอใจเรื่องมารยาท เพื่อคุมอำนาจรัฐ ทักษิณได้สร้างฐานขึ้นมาใหม่ให้เกิดพันธมิตรระหว่างธุรกิจใหญ่ ๆ กับชนชั้นนำในประเทศ และกับคนจนที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ เราอาจมองว่าสูตรที่ให้มีการสร้างพันธมิตรดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะสร้างข้อตกลงใหม่ระหว่างกลุ่มอำนาจหลักเพื่อให้เกิดระเบียบ เกิดอำนาจที่ชอบธรรม และเพื่อแจกจ่ายทรัพยากร การจัดการแบบใหม่นี้เป็นสิ่งจำเป็นหลังจากที่สัญญาประชาคมแบบดั้งเดิมของไทยซึ่งไม่ได้มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นสิ่งที่ยืดโยง

ประเทศเข้าด้วยกันมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ (เช่นโดยการที่ฝ่ายทหารประกันความมั่นคงทางการเมือง รัฐบาลดูแลเศรษฐกิจ ธุรกิจขนาดใหญ่สร้างความเติบโตและความมั่งคั่งที่ส่งผ่านลงมาตามเครือข่ายการอุปถัมภ์ไปยัง

ผู้นำในท้องถิ่นและประชาชนโดยรวม) ได้ถูกทำให้หมดสภาพไปในวิกฤตการเงินเอเชีย และต่อมาถูกยกเลิกไปโดยรัฐบาลเสรีนิยมใหม่ของนาย ชวน หลีกภัย³แน่นอนว่าเศรษฐกิจศาสตร์แบบ "ทักษิณนิยม" เป็นการสร้างความชอบธรรมให้อำนาจผ่านการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยและใช้นโยบายทางสังคมทำให้เกิดการสนับสนุนจากสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เมื่อชนชั้นนำในประเทศซึ่งสามารถควบคุมรัฐสภาได้อยู่หมัด และมีความสามารถระดมมวลชน-ให้ความสนับสนุนต่อรัฐบาล ก็จะได้รับผลตอบแทน คือการถูกนับรวมเข้าไปด้วยในกลุ่มที่จะได้รับแจกจ่ายทรัพยากรของรัฐฯ แม้จะเป็นการต่อรองกันระหว่างกลุ่มย่อยต่าง ๆ ในกลุ่มชนชั้นนำเพื่อสนองผลประโยชน์ของตนและแม้ทักษิณจะมีสไตล์การบริหารแบบกึ่งเผด็จการ แต่สูตรใหม่นี้ก็ยังเป็นสูตรการบริหารราชการที่ให้คนมีส่วนร่วมมากกว่าสัญญาประชาคมฉบับเก่า

ภายใต้สูตรใหม่ ชนชั้นนำแบบดั้งเดิมจึงหมดความจำเป็นในช่วงหนึ่ง ดูเหมือนว่าการบริหารประเทศแบบ "ทักษิณนิยม" นั้นทำให้สามารถยึดครองรัฐได้ โดยไม่ต้องมีการสนับสนุนจากชนชั้นนำแบบดั้งเดิม หรืออาจถึงขนาดทำให้สามารถระทำการต่อต้านผลประโยชน์ของชนกลุ่มนี้ก็ยังได้ สำหรับกลุ่ม "เจ้าของประเทศ" ดั้งเดิมสภาพการณ์นี้เปรียบได้กับการประกาศสงคราม

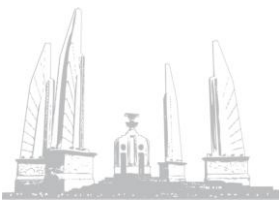
ประเทศแบ่งแยกเป็นกลุ่มพลังผสมสีเหลืองและสีแดง

ในไม่ช้าความขัดแย้งก็ทวีความรุนแรงขึ้นทำให้เกิดการปะทะกันอย่างแรงในท้องถนนและการเผชิญหน้ากันทางการเมืองในศาล มีการรัฐประหารที่รุนแรงและเจียบเขียบ และมีการปิดเมืองทางการเมือง เศรษฐกิจ และจิตวิทยาอีกมากมายเกิดขึ้นในประเทศ ชนชั้นนำทั้งสองกลุ่มต่างสามารถรวบรวมพลังผสมทางสังคมได้อย่างกว้างขวางมาสนับสนุนแนวทางของตน

กลุ่มพลังผสม "สีเหลือง" ซึ่งต่อต้านทักษิณประกอบด้วยชนชั้นนำที่เอียงข้างเผด็จการซึ่งเป็นชนชั้นสูง ข้าราชการและทหารบวกกับภาคประชาสังคม นักวิชาการ และ

² Phitthaya Wongkul, *Yutthasat prachachon: lakkhit lae botrian* [The People's Strategy: Main Ideas and Lessons], Bangkok 2007, cited in M. Askey, 2011.

³ Kevin Hewison, 2005.

สภาพแรงงานที่ต่อสู้เพื่อรักษาประชาธิปไตย วาทกรรมของกลุ่มสี่เหลี่ยม เน้นย้ำวาระระเบียบทางการเมืองและระเบียบทางสังคม จะต้องเป็นสิ่งสะท้อนจากระเบียบจริยธรรมในแนวตั้ง เช่นการที่สถานะทางสังคมของบุคคลจะถูกกำหนด (ล่วงหน้า) โดยคุณธรรมของบุคคลนั้นหรือโดยผลกระทบจากชาติก่อน ระเบียบกฎเกณฑ์แบบรัฐนิยมจึงถูกทำลายโดยการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เพิ่มขึ้นและการใช้ “ทางเบี่ยง” ในการเลือกตั้งที่หักเหออกจากลำดับชั้นทางสังคมแบบดั้งเดิม กลุ่มสี่เหลี่ยมมีความไม่พอใจยิ่งขึ้นต่อประชาธิปไตยแบบมีการเลือกตั้งด้วยความกลัวว่าคนจน “ไร้การศึกษา” จะขายเสียงของตนแล้วทำให้ได้ผู้นำที่ทุจริตและขาดจริยธรรม กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จึงเห็นว่าการเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งผู้นำที่ขาดจริยธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำกับระเบียบจริยธรรมแนวตั้ง และเรียกร้องให้มีการพักใช้กลไกดังกล่าวเพื่อไปใช้กลไกที่ถูกคัดเลือกโดยผู้นำทางจริยธรรมสูงสุดแทน ส่วนพลังผสม “สีแดง” คือการรวมพันธมิตรกันระหว่างชนชั้นนำทางธุรกิจกับบางส่วนของกองกำลังด้านความมั่นคง (เช่นตำรวจ) และชนชั้นนำในท้องถิ่น กลุ่มผสมที่เป็นชนชั้นนำนี้สร้างความชอบธรรมให้กับตนเองด้วยการที่นำคนจนในเมืองและชนบทเข้ามารวมไว้ในกลุ่มด้วย แต่เราต้องแยกแยะระหว่างวาทกรรมสีแดงกับโครงการทางการเมืองแบบทักษิณมิกส์ วาทกรรมสีแดงนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างจะเป็นพหุนิยมและก้าวหน้า โดยเรียกร้องให้มีการระดมทุนทางการเมืองและระเบียบทางสังคมที่มีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ทักษิณมิได้ต้องการเปลี่ยนระเบียบแนวตั้งแต่อย่างใดเลย เพียงแค่นำตนเองเข้าไปเป็นผู้อุปถัมภ์อีกรายหนึ่งเท่านั้น กระนั้นก็ตามนโยบายแบบทักษิณมิกส์ก็ยังคงผลทางโครงสร้าง (ที่คงไม่เจตนาให้เกิด) คือการที่ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ชายขอบได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทย

ทั้งกลุ่มเหลืองและแดง ต่างดีตัวออกห่างจากผู้อุปถัมภ์ทางการเมืองของตนมากขึ้น และประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทย ไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นการที่มวลชนเกิดความตระหนักในชนชั้นของตนยิ่งขึ้น หรือเป็นการปลดปล่อยพลเมืองในวงกว้าง สิ่งที่เกิดขึ้นคือประชาชนส่วนใหญ่ที่ในอดีตเคยถูกผลักให้ไปอยู่ชายขอบกลับมีอำนาจทางการเมืองเพิ่มขึ้น⁴

จนเราไม่สามารถมองข้ามชนกลุ่มนี้ต่อไปได้อีกแล้ว พูดอีกอย่างก็คือการสนับสนุนจากประชากรส่วนใหญ่หรืออย่างน้อยการเห็นชอบที่แสดงออกด้วยการไม่ออกมาต่อต้านนั้นไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาเปล่า ๆ อีกต่อไป ถึงตอนนี้แม้แต่รัฐบาลของชนชั้นนำที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนำเองก็ยังคงจ่ายค่าความชอบธรรมนี้ด้วยการคุ้มครองชนชั้นกลางและช่วยเหลือคนยากจน

ประเมินสถานการณ์: ดูเหมือนจะไม่มีทางออก

แม้จะต่อสู้อย่างดุเดือดมาแล้วถึงห้าปี ก็ยังไม่มีฝ่ายใดได้ชัยชนะอย่างชัดเจน ผู้มีบทบาททั้งหมดกลับพบว่าตนเองมีสถานะที่อ่อนแอลง โดยความขัดแย้งครั้งนี้ได้มาถึงทางตันแล้ว เมื่อไม่นานมานี้มีข้อบ่งชี้บางประการที่มีนัยว่าทั้งสองฝ่ายเริ่มจะทบทวนสถานการณ์ของตนใหม่แล้ว

ในสภาพที่ไม่มีทางออกนี้อย่างน้อยการเลือกตั้งก็อาจเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายชนชั้นนำที่แข่งขันกันให้กลับมาคืนดีกันได้ การตกลงครั้งใหญ่ (Grand Bargain) จะต้องทำให้เกิดสถานการณ์ที่ให้ผู้มีบทบาทหลักทั้งหมดได้ประโยชน์ (win-win) หากมองข้ามผู้มีบทบาทบางรายไป ผู้มีบทบาททรายนั้นอาจทำให้ความขัดแย้งยืดเยื้อออกไปหรือแม้แต่ทำให้ความขัดแย้งยกระดับขึ้นเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองของตน

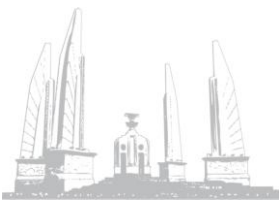
สังคมต่อสู้กันเรื่องลำดับชั้นทางการเมืองและลำดับชั้นทางสังคมใหม่

สภาพการณ์นี้บ่งชี้ว่าวิกฤติที่ครอบคลุมประเทศไทยอยู่ มีรากฐานที่ลึกซึ้งกว่าเพียงความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำและพลพรรคเท่านั้น ในระดับโครงสร้างความขัดแย้งทางการเมืองครั้งนี้เป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสมดุลอำนาจใหม่ระหว่างขั้วต่าง ๆ ในสังคม การฟาดฟันเพื่อให้ได้มาซึ่งลำดับชั้นทางการเมืองและสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางอำนาจครั้งใหญ่ซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยชนชั้นนำทางเศรษฐกิจกลุ่มใหม่และชนชั้นกลางที่มีจำนวนมากขึ้นต้องพึงพิงการอุปถัมภ์จากชนชั้นนำกลุ่มดั้งเดิมน้อยลงมาก จนทำให้เกิดการสั่นคลอนต่อสถานะอำนาจของกลุ่มหลัง ผู้มีบทบาทหลักจึงต้องสามารถสร้าง

Phatarathananunth, *Chonchannam thangkanmueg* [...] [The Political Elite: The Force Opposing Democracy and the Problem of Contemporary Thai Democracy], in: *Fa Diaokan* 7(1): 22-34.

⁴ Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, *Thaksin*, 2nd expanded edition, Chiang Mai, 2009; Somchai

สมุดลอำนาจใหม่ขึ้นมาให้ได้เพื่อแก้ปัญหาการขัดแย้งทางการเมืองนี้

III วิถีการเปลี่ยนแปลง: ประเทศไทยต้องการระเบียบทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมใหม่

ความขัดแย้งทางการเมือง เกี่ยวกับสมุดลอำนาจใหม่นี้เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นที่ลึกซึ้งกว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมได้ริตความชอบธรรมของระเบียบทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทยไป โดยสร้างแรงกดดันมากเกินไปสำหรับระบบการบริหารประเทศ และด้วยการทำลายความคิดค่านิยม วาทกรรม และอัตลักษณ์ที่เป็นรากฐานแห่งอำนาจนั้น ด้วยเหตุนี้การทำความตกลงกันเรื่องลำดับชั้นทางการเมืองและสังคมใหม่เพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะแก้ไขวิกฤติของประเทศไทยได้ พัฒนาการในอนาคตจะขึ้นอยู่กับ การแก้ปัญหาความชอบธรรมในระเบียบทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ เช่นเดียวกับประเทศที่มีระบบบลูกผสมอื่น ๆ ประเทศไทยมีภูมิทัศน์ทางสถาบันประชาธิปไตยที่ดี แต่ความเป็นจริงทางการเมืองยังถูกกำหนดโดยโครงสร้างอำนาจเดิมที่แฝงอยู่เบื้องหลังฉากหน้าของสถาบันเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่โครงสร้างแบบเดิมจะถูกกร่อนทำลายโดยการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมมากขึ้นทุกที กลไกทางประชาธิปไตยก็ยังไม่มีความมากพอที่จะสนองตอบต่อความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นของสังคมได้ ประเทศไทยต้องประสพภาวะที่อำนาจดั้งเดิมถูกทำลายความชอบธรรมไป และต้องต่อสู้อย่างหนักหน่วงในการเจรจาสัญญาประชาคมฉบับใหม่

1. วิถีการระเบียบทางการเมืองและเศรษฐกิจ: ความซับซ้อนและการปลดปล่อยทำให้เกิดความตึงเครียดต่อระบบมากขึ้น

ความซับซ้อนทำให้ต้องมีการบริหารที่มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยอดเยียม ส่วนแบ่งมหาศาลของการส่งออกในผลประกอบการทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ 72 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศใน พ.ศ. 2552) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีส่วนร่วมในส่วแบ่งแรงงานของโลกอย่างมากเพียงไร การพัฒนาเศรษฐกิจให้ทันสมัยขึ้นได้ทำให้กระบวนการเศรษฐกิจต่าง ๆ ทวีความซับซ้อนขึ้น ทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกันและกัน การที่ต่างกลุ่มมีผลประโยชน์ส่วนทางกัน กับความขัดแย้งเรื่องสิ่งที่มี

ลำดับความสำคัญและความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรนับเป็นเรื่องปกติทั่วไป

ความขัดแย้งถาวรต้องมึกลไกการไกล่เกลี่ย

ความเจริญทางเศรษฐกิจได้ทำให้ชีวิตการทำงานของคนนับล้านเปลี่ยนไป เกิดความหลากหลายขึ้นในการเป็นบทบาทต้นแบบ วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ไม่เฉพาะในกรุงเทพมหานครแต่ในเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวและตามเขตอุตสาหกรรมต่าง ๆ ด้วย เราไม่สามารถกล่าวถึงสังคมไทยอย่างครอบคลุมโดยใช่ฉากแบบดั้งเดิมเช่น "อมาตย์" (ชนชั้นสูง) และ "ไพร่" (ชนชั้นต่ำลงมา) ได้อีกต่อไป ที่จริงแล้วสังคมได้แตกตัวออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ วัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ และกลุ่มทางชาติพันธุ์และศาสนาต่าง ๆ มากมาย สภาพการดำเนินชีวิตที่หลากหลายดังกล่าวจึงส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์และค่านิยมที่หลากหลายและบางครั้งขัดแย้งกัน รัฐบาลรวมศูนย์มีความสามารถน้อยลงทุกทีที่จะบริหารจัดการความซับซ้อนที่มีมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ประชาชนเริ่มไม่ยอมรับวิธีการแบบเดิมในการจัดการกับความขัดแย้ง (เช่นการปราบปรามผู้ไม่เห็นด้วยทางการเมือง หรือการต่อรองเพื่อให้เกิดการรวมขอมในวงอำนาจที่ไม่โปร่งใส) โดยสรุป ระบบการบริหารราชการที่เป็นแนวตั้งกิ่งแผ่กระจาย⁵ นั้นขาดกลไกที่เหมาะสมในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งถาวรที่มักเกิดขึ้นในสังคมพหุลักษณะ และขาดความสามารถที่จะต่อรองให้เกิดการแก้ปัญหาอันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางระหว่างผู้มึบทบาทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁶

มีความคาดหวังเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของรัฐ

ในแง่หนึ่ง ความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งที่ทำลายระเบียบการอุปถัมภ์ในยุคก่อน เมื่อทรัพยากรมีน้อยจึงต้องมีการแจกจ่ายกันเฉพาะในกลุ่มผสมกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นผู้ปกครอง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับส่วนแบ่งในทรัพยากรนั้น ในเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองอาจมีการทำลายระบบอุปถัมภ์ได้สองทางด้วยกันคือด้วยการที่ชนชั้นนำทางธุรกิจก็ลุกขึ้นมาเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์เช่นเดียวกับกับด้วยการที่รัฐเป็นผู้กระจายทรัพยากร เราอาจอธิบายการที่คนจนให้ความสนับสนุนกลุ่มผสมเสื้อแดงอย่าง

⁵ Paul Chambers/ Aurel Croissant/ Thitinan Pongsudhirak, Democracy under Stress. Civil-military Relations in South and Southeast Asia, Introduction, Bangkok 2010.

⁶ Mark Askew, Legitimacy Crisis in Thailand, Chiang Mai, 2010, p. 18.

เหนียวแน่นได้ในทั้งสองบริบท คือทักษิณได้นำเสนอตนเองเป็นผู้อุปถัมภ์รายใหม่ได้อย่างแยบยล และโครงการ “ช่วยประชาชนเพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยตนเอง” ของรัฐบาลทักษิณก็ได้เน้นย้ำว่ารัฐไทยมุ่งเน้นที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชนกลุ่มใหญ่ที่อยู่ชายขอบอย่างจริงจัง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ลึกซึ้งกว่าในความคาดหวังของประชาชนต่อรัฐคือคาดหวังว่ารัฐต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น และต้องสร้างโอกาสในชีวิตให้ทุกคน แต่การณกลับกลายเป็นว่าในขณะที่ชนชั้นนำและชนชั้นกลางบางส่วนมีความรุ่งเรืองยิ่งขึ้น กระบวนทัศน์การพัฒนาของรัฐไทยกลับไม่สามารถทำให้เกิดสภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้สำหรับประชากรส่วนใหญ่ จึงนับได้ว่าเศรษฐกิจการเมืองยุคก่อนสมัยใหม่ดำเนินไปโดยสวนทางกับความชอบธรรมของผลผลิตจากระเบียบทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้น

การแยกตัวออกจากระบบเดิมของพลเมืองทำให้เกิดความคาดหวังมากขึ้นจากกระบวนการทางการเมือง

ความคาดหวังใหม่ ๆ เกี่ยวกับการทำงานของรัฐนี้เป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงด้านความคาดหวังในวงกว้างต่อกระบวนการทางการเมืองโดยรวม เห็นสิ่งอื่นใดการเปลี่ยนแปลงนี้ได้กำหนดนิยามใหม่ขึ้นสำหรับบทบาททางการเมืองของประชาชน แต่โดยแท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมืองทั้งหมด

ถ้อยคำในการต่อสู้ของกลุ่มเสื้อแดงที่ว่า “ภูมิใจที่เป็นไพร่” (*Proud to be Prai*) อาจเป็นวิธีอันชาญฉลาดในการระดมประชาชนที่รู้สึกว่าตนถูกลิดรอนศักดิ์ศรี และ “ภูมิใจที่เป็นไพร่” ยังชี้ให้เห็นถึงความตระหนักที่เพิ่มขึ้นว่ากลุ่มผู้ถูกปกครองที่อยู่ชายขอบนั้นเป็นชนชั้นทางการเมืองชนชั้นหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์แห่งการปลดปล่อยของพลเมืองที่มีสิทธิเท่าเทียมกับกลุ่มอื่น ๆ ความโกรธแค้นของ “กลุ่มเสื้อแดง” ในเรื่อง “สองมาตรฐาน” จึงพุ่งไปที่การที่ตุลาการและราชการมักมีการปฏิบัติต่างกันสำหรับบุคคลที่ต่างชนชั้นกัน ด้วยการเรียกร้องว่าการเลือกตั้งเป็นวิธีเดียวที่จะสร้างความชอบธรรมให้อำนาจได้ผู้ประท้วงเสื้อแดงจึงสนับสนุนหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งที่ว่า “หนึ่งคน หนึ่งเสียง”⁷ แต่ชนชั้นนำดั้งเดิมกลับมองว่าสิ่งนี้เป็นภัยต่อสถานะการมี

อภิสิทธิ์ของตนจึงต่อต้านเพื่อคงไว้ซึ่งลำดับชั้นทางสังคมแบบเดิม

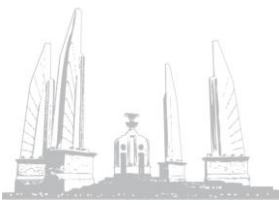
ทางอีกด้านหนึ่ง ความโกรธแค้นของ “กลุ่มเสื้อเหลือง” ต่อการทุจริตที่แพร่กระจายในกลุ่มชนชั้นนำ – แม้ชนกลุ่มนี้จะสนับสนุนค่านิยมแบบดั้งเดิมทั้งหมดก็ตาม – แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางบรรทัดฐานที่ลึกซึ้งขึ้นว่ากลุ่มคนจนจะไม่ยอมปล่อยให้ “ทรัพย์สินของแผ่นดิน” ตกอยู่ในมือของผู้มีอำนาจอีกต่อไป แม้การยืนยันเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายของ “กลุ่มเสื้อเหลือง” จะมีขึ้นเพื่อควบคุมฝ่ายตรงข้ามที่เป็น “กลุ่มเสื้อแดง” ในระเบียบแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นความกังวลที่ยิ่งกว่าของกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองต่อ “การเมืองแบบธนาธิปไตย” (money politics) เราอาจโยนรากฐานของ “การเมืองใหม่” (New Politics) กลับไปหาความไม่พอใจของภาคประชาสังคมที่มีต่อการที่ชนชั้นการเมืองไม่มีความสามารถหรือไม่ยอมที่จะปฏิรูปได้⁸ แม้ความคิดที่จะจัดการทุจริตหรือการเห็นแก่พวกพ้องออกไปจากระบบการเมืองโดยการพักใช้ประชาธิปไตยด้วยการเลือกตั้งเองก็เป็นการกระทำที่ผิดพลาด แต่การที่ชนชั้นนี้ก็แสดงให้เห็นว่าเหล่าพลเมืองคาดหวังเห็นสิ่งอื่นใดให้รัฐมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้แทนซึ่งเคารพเส้นแบ่งระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ส่วนตัว

ประชาสังคม นักวิชาการ และสื่อทางเลือกได้ออกมาต่อต้านการกดขี่โดยการติดตามกระบวนการทางการเมืองอย่างใกล้ชิดและการใช้พลังควบคุมของสังคมในระดับพื้นฐาน การที่พลเมืองมีความตระหนักยิ่งขึ้นว่าตนเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองทำให้เกิดการเรียกร้องให้ได้มีส่วนร่วมมากขึ้นในการหารือและตัดสินใจ เหล่าพลเมืองเริ่มมีความมั่นใจมากขึ้นและเรียกร้องที่จะนำเสนอมุมมองผลประโยชน์ และค่านิยมของตน การตัดสินใจแบบที่ชนชั้นนำมอบจากข้างบนลงมาสู่เบื้องล่างได้รับการต่อต้านมากยิ่งขึ้นทุกทีจนถึงขนาดที่จะทำให้ระเบียบในแนวตั้งจะถูกกร่อนทำลายลงและมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งกลไกการหารือในแนวนอนขึ้น แต่ประเทศไทยยังต้องสร้างวัฒนธรรมการหารือภายใต้กฎระเบียบอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายขึ้นมาเพื่อเสริมกระบวนการนี้ด้วย

วิธีการดั้งเดิมในการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจและการตัดสินใจเฉพาะกลุ่มในท้องที่ปิดประตูเป็นสิ่งที่ไม่ใช่

⁷ Mark Askew, 2010, p. 8 f.

⁸ Ibid.

สิ่งที่ประชาชนคาดหวังอีกต่อไป ประชาชนไม่ทนต่อปัญหาเรื้อรังของกระบวนการทางการเมืองอีกต่อไป การปลดปล่อยตนเองเพื่อความเสมอภาคของพลเมืองเป็นการท้าทายต่ออำนาจแนวคิด ความไม่สอดคล้องกันระหว่างความคาดหวังกับความเป็นจริงทำให้เกิดวิกฤตความชอบธรรมในระบียบทางการเมืองสังคม

2. วิกฤตในระบียบทางสังคมและวัฒนธรรม: ความคิดใหม่ ๆ และพหุ-ลักษณะทางกับรากฐานทางกฎระเบียบ

ความคิดใหม่ท้าทายความคิดดั้งเดิม-และท้าทายความคิดใหม่ด้วยตัวเอง

ส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงในค่านิยม ความคิดและอัตลักษณ์ที่มากกว่าในสังคมไทยคือความคาดหวังใหม่ ๆ เกี่ยวกับบทบาทของรัฐและคุณภาพของกระบวนการทางการเมือง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้ทำให้ความต้องการและเป้าหมายของประชาชนเปลี่ยนไป อีกทั้งได้ทำให้มุมมองและทัศนะของประชาชนเปลี่ยนไปเช่นกัน การที่เศรษฐกิจไทยเข้าร่วมในสวนแบ่งแรงงานโลกยิ่งขึ้น และการที่ชนชั้นนำและชนชั้นกลางมีวิถีชีวิตแบบเป็นสากลมากขึ้นทำให้เกิดการแพร่กระจายของความคิดใหม่ ๆ จำนวนชาวต่างชาติจากทั่วโลกที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้ชนชั้นกลางได้รับอิทธิพลและความคิดจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมและการเมืองที่หลากหลายกลุ่มเยาวชนได้รับอิทธิพลทั้งจากทางตะวันตกและจากเอเชียตะวันออกพร้อม ๆ ไปกับที่มีการแพร่กระจายมุมมอง ค่านิยม และวาทกรรมใหม่ ๆ เหล่านี้ ความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐ การสร้างความชอบธรรมให้อำนาจ และรูปแบบการบริหารประเทศที่เหมาะสมจึงได้รับการเผยแพร่ไปด้วยความคาดหวังว่าสังคมพหุนิยมควรรับมือกับความขัดแย้งและหาทางออกอย่างไรก็กำลังเปลี่ยนไป มีการตั้งคำถามกับการใช้ค่านิยมดั้งเดิมของไทยเช่นความสามัคคีหรือความสงบเมื่อค่านิยมเหล่านั้นไปขัดขวางเสรีภาพในการแสดงออกและรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยในการร่วมหารือและตัดสินใจ⁹ พลเมืองผู้ปลดปล่อยได้ตั้งคำถามกับความชอบธรรมแบบดั้งเดิมและเรียกร้องให้อธิปไตยของประชาชน เป็นธรรมดาว่าสภาพเช่นนี้จะทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างความคิดเกี่ยวกับอธิปไตยสองแบบ

ซึ่งจะสามารถแก้ไขได้ด้วยความรอมชอมกันภายใต้ประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเท่านั้น ความคิดและบรรทัดฐานใหม่ ๆ ดังกล่าวจึงท้าทายต่อรากฐานทางกฎเกณฑ์ของระบียบดั้งเดิม

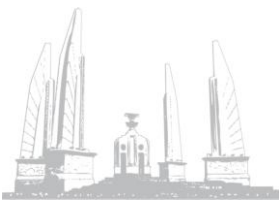
ความคิดที่สวนทางกันเป็นตัวบ่มเพาะศักยภาพความขัดแย้ง

แต่ความคาดหวังและความคิดใหม่เหล่านี้ก็ไม่ได้หลอมรวมกันเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่อันเป็นที่ยอมรับแต่อย่างใด แท้จริงแล้วการแพร่ขยายของความคิดใหม่ มุมมองใหม่เกี่ยวกับโลก และวาทกรรมใหม่ ๆ เป็นสิ่งบ่มเพาะให้เกิดกลุ่มค่านิยม ความเคลื่อนไหวทางสังคม และโครงการทางการเมืองต่าง ๆ ขึ้น คำอธิบายมูลเหตุที่แท้จริงของวิกฤตจาก “กลุ่มเสื้อแดง” และ “กลุ่มเสื้อเหลือง” ที่อยู่ตรงข้ามกันและคำอธิบายวิธีการที่ดูน่าจะได้ผลที่สุดในการแก้ปัญหาก็เป็นตัวบ่งชี้ถึงภาพที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับ “ระเบียบที่ดี” (Good Order) และ “ความชอบธรรมในการบริหารประเทศ” (Legitimacy of Governance) เสียเอง วิสัยทัศน์ของกลุ่มเสื้อเหลืองที่เห็นสังคมถูกยึดโดยรวมกันเป็นหนึ่งด้วยค่านิยมแบบเดิมนั้น กลับถูกท้าทายโดยโครงการของ “กลุ่มเสื้อแดง” ผู้ปลดปล่อยและยึดถือพหุนิยมด้านอัตลักษณ์ ความคิดเห็น และค่านิยม ดังนั้นกลุ่มหัวรุนแรงในพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจึงปฏิเสธประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและเรียกร้องให้สถาบันซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สูงที่สุดของประเทศคือพระมหากษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้งผู้นำที่มีคุณธรรม แต่ในทางกลับกันกลุ่มเสื้อแดงกลับยอมรับว่า ความขัดแย้งถาวรระหว่างผลประโยชน์และค่านิยมที่ต่างกันเป็นสิ่งปกติและมุ่งเสริมสร้างกลไกที่สามารถไกล่เกลี่ยความขัดแย้งดังกล่าวและเอื้ออำนวยอาหารหรือกับการตัดสินใจแบบประชาธิปไตยได้ความตึงเครียดระหว่างค่านิยมและวิสัยทัศน์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งบ่มเพาะศักยภาพที่จะเกิดความขัดแย้งอย่างยิ่ง

ศักยภาพดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการตั้งสัญลักษณ์ของประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และผู้ที่เป็นแบบอย่างพฤติกรรมไปอย่างรวดเร็วมักทำให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ ท่ามกลางความสับสนนี้ประเทศจำเป็นต้องมีสัญลักษณ์ของชาติและประเพณี เพื่อให้ประชาชนยึดเหนี่ยว จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่วิกฤตการเปลี่ยนแปลงมักมาตกผลึกอยู่รอบ ๆ ประเด็นสัญลักษณ์เพราะเป็นการทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจ (ทางอารมณ์) ความขัดแย้งนานาของกระบวนการที่มีความซับซ้อนยิ่งนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ อีกทั้งไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่มีการต่อสู้กันอย่างมีอารมณ์ร่วม และด้วยอารมณ์รุนแรงในประเด็นสัญลักษณ์ต่างๆเช่นบทบาทของราชวงศ์หรือความหมายของชาติความขัดแย้งทางการเมืองที่แบ่งขั้วครอบครัวและเพื่อนฝูงนั้นเป็นมากกว่าการต่อสู้เพื่ออำนาจของตน

⁹ Ibid., p. 16.

ชั้นนำที่แข่งขันกัน แต่ชวนให้นึกถึงความขัดแย้งทางวัฒนธรรมมากกว่า

วัฒนธรรมทางการเมืองไม่สามารถยอมรับพฤติกรรมได้

สิ่งที่ท้าทายระเบียบดั้งเดิมไม่ได้มีเพียงความตึงเครียดระหว่างความคิด ค่านิยม และอัตลักษณ์ที่สวนทางกันเท่านั้น ที่จริงแล้วความเป็นพหุลักษณะเองก็สร้างความท้าทายต่อระเบียบแบบรวมกลุ่มด้วย

แต่นั้นไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยเคยรวมเป็นหนึ่งหรือมีความเหมือนกันถึงขั้นที่จะเป็นนัยของการ*สามัคคี*ในพื้นที่รอบนอกชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรมได้ต่อต้านอัตลักษณ์ที่บังคับให้ตนเป็น “ไทยพุทธ” มาตลอด การล่าอาณานิคมที่แข็งแกร่งไร้ความเป็นธรรมภายในราชอาณาจักร¹⁰ได้ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อในจังหวัดภาคใต้ ที่ประชากรเป็นมลายู-มุสลิมและทำให้คนเสียชีวิตนับพัน ปัจจุบันความไม่พอใจที่คนภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือมีต่อกรุงเทพฯ ถูกสะท้อนออกมาในการเคลื่อนไหวของกลุ่มเสื้อแดง แม้แต่ในภาคกลางวิถีชีวิตที่หลากหลายก็ได้ทำให้เกิดกลุ่มอัตลักษณ์และค่านิยมต่าง ๆ มากมาย ในเขตมหานครของกรุงเทพฯ มีวัฒนธรรมย่อยอยู่หลากหลาย ความสัมพันธ์ระหว่างมิติหญิงชายเริ่มเปลี่ยนแปลง และมีการยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายยิ่งขึ้นอย่างเปิดเผย กระแสบริโภคนิยมและจริยธรรมของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ต่างสวนทางกับการนำประเพณีและวิถีชีวิตแนวพุทธกลับมาใช้อย่างกว้างขวาง

การรับมือกับพหุลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งท้าทายสำหรับวัฒนธรรมการเมืองไทย ความคิดเรื่องสังคมที่เรากำหนดได้เอง ซึ่งเป็นสังคมที่สามารถต่อรองหาทางออกจากความขัดแย้งถาวรทางผลประโยชน์ได้นั้น เป็นสิ่งที่สวนทางกับวิธีการตัดสินใจดั้งเดิมแบบบนลงล่างของสังคมไทย การเห็นต่าง การโต้แย้ง จนกระทั่งการมีความขัดแย้งกันอย่างเปิดเผยเป็นสิ่งที่น่าขงสำหรับอุดมคติของความสมัคสมานกลมเกลียว และมักถูกนำมาเชื่อมโยงกับภาวะเสื่อมทรามของสังคม ในทางเดียวกัน

ความขัดแย้งทางการเมืองดูเหมือนจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องของโชคชะตา แม้ในกลุ่มผู้ที่เป็นนักคิดใน

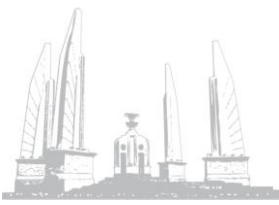
ระดับชั้นยอดก็ยังมีความรู้สึกเช่นนี้ สิ่งที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเจียบ ๆ นี่คือการที่ฝ่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยออกมาปฏิเสธพหุนิยมอย่างเปิดเผย ในมุมมองของผู้สนับสนุนกลุ่มเสื้อเหลืองสิ่งที่เปลี่ยนไปมิใช่สังคม หากแต่เป็นชนชั้นนำทางการเมืองที่ไม่สามารถทำหน้าที่ทางศีลธรรมของตนได้ ดังนั้นคำตอบของ “กลุ่มเสื้อเหลือง” คือการทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้งโดยการฟื้นฟูค่านิยมดั้งเดิมแต่การปฏิเสธอัตลักษณ์ใหม่และค่านิยมที่แตกต่างอย่างสุดโต่งเช่นนี้ ได้ทำให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่ขยายวงออกไปมากกว่าความขัดแย้งทางการเมืองเสียแล้ว

ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมชี้ให้เห็นถึงวิกฤติฝังลึกของวัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองของไทยซึ่งผดุงอุดมคติเรื่องความสมัคสมานกลมเกลียวนั้น โดยแท้จริงแล้วไม่สามารถยอมรับการมีค่านิยมวิถีชีวิต อัตลักษณ์กับเรื่องราวที่เป็นลักษณะร่วมของสังคมสมัยใหม่ที่หลากหลายและไม่สามารถย้อนคืนไปสู่สภาพเก่าได้ ระเบียบทางการเมืองจึงไม่สามารถพัฒนาไกลที่เหมาะสมมารับมือกับพหุลักษณะ ในความพยายามที่จะส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางครั้งทางการก็ทำเกินไปจนกลายเป็นการบังคับให้ทุกคนเหมือนกันหมดหรือบังคับให้ทุกคนมีความคิดเห็นเหมือนกัน แม้คนไทยหลายคนจะยังยึดถืออุดมคติเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความสมัคสมาน แต่ก็ไม่วางใจรัฐที่ดูเหมือนจะปฏิเสธอัตลักษณ์ของตน ไม่น่าถึงวิถีชีวิตของตน หรือไม่ยอมรับค่านิยมของตนหากพหุลักษณะคือข้อแม้ที่สำคัญของการมีสังคมหลังสมัยใหม่ (post-modern society) ระเบียบการเมืองและวัฒนธรรมซึ่งผดุงการปฏิบัติที่เหมือนกันและการแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกันก็จะหมดความชอบธรรมไป

3. สรุป

โดยสรุป เราอาจเข้าใจความขัดแย้งทางการเมืองครั้งนี้ได้ด้วยการยอมรับว่ามีวิกฤติระเบียบการเมือง สังคม และวัฒนธรรมอยู่เบื้องหลัง วิกฤติดังกล่าวไม่ได้เกิดจากเพียงความล้มเหลวของบุคคลหรือสถาบัน แต่เกิดเพราะระบบการบริหารราชการที่รวมศูนย์และกึ่งเผด็จการ ลำดับชั้นทางสังคมที่จัดในแนวดิ่ง และวัฒนธรรมทางการเมืองที่รวมกลุ่มไม่สามารถรับมือกับความซับซ้อน พหุลักษณะ และความขัดแย้งของเศรษฐกิจและสังคมไทยได้อีกต่อไป ในเวลาเดียวกันเหล่าพลเมืองที่ได้ปลดปล่อยตนเองจากระบบเดิมก็เรียกร้องให้มีรัฐที่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนยิ่งขึ้น มีผู้นำทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพกว่าเดิม และให้ตนมีส่วนร่วมยิ่งขึ้นในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวม การแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองต้องใช้มากกว่าการตกลงครั้งใหญ่ ระหว่างชนชั้นนำฝ่าย

¹⁰ Duncan McCargo, *Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand*, Cornell University Press, 2008.

ตรงข้ามกัน วิกฤตินี้จะผ่านพ้นไปได้หากสามารถปรับระเบียบทางการเมืองสังคม และวัฒนธรรมให้สนองตอบต่อความต้องการของสังคมไทย ซึ่งกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเท่านั้น

IV จะจัดให้มีการเจรจาสัญญาประชาคมใหม่อย่างไร

สังคมยุคใหม่ส่วนมากต้องผ่านวิกฤติการเปลี่ยนแปลงลักษณะคล้ายกันนี้ก่อนที่จะพัฒนาขึ้นมาเป็นสังคมประชาธิปไตยที่รุ่งเรือง¹¹ เช่นเดียวกันวิกฤติในประเทศไทย จะสามารถแก้ไขได้ ก็ด้วยการปรับเปลี่ยนระเบียบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพรอบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ภายในวิกฤติครั้งนี้ยังมีวิกฤติย่อยทางการเมืองที่จะแก้ไขได้ด้วยการปรับสมดุลในลำดับขั้นทางสังคมและการเมือง

แนวทางต่าง ๆ ในการรับมือกับวิกฤติของประเทศไทย

ไม่ใช่ผู้มีบทบาททุกคนที่จะเชื่อมั่นว่าประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดการเปลี่ยนแปลงโดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพใหม่ ๆ ฝ่ายชนชั้นนำผู้ปกครองดั้งเดิมและผู้สนับสนุนที่เป็นกลุ่มเสื้อเหลืองยังคงต่อสู้เพื่อผดุงไว้ซึ่งระเบียบในแนวตั้ง คนกลุ่มนี้มองว่าวิกฤติที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการเผชิญหน้ากันทางการเมืองของผู้มีบทบาทซึ่งเป็นกลุ่มผสมที่แข่งขันกัน ดังนั้นแต่ละกลุ่มจึงมีพันธมิตรที่กว้างขวางซึ่งคอยต่อสู้เพื่อขจัดความท้าทายด้วยวิธีการทุกอย่างที่จำเป็น

บางกลุ่มอาจมุ่งกำหนดการเปลี่ยนแปลง แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่จะทำได้โดยมีประสิทธิภาพสูงสุด กลุ่มที่เรียกว่า "วิศวกรสถาบัน" (Institutional Engineers) พยายามคลี่คลายวิกฤติด้วยการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (ซึ่งจะเป็นฉบับที่ 20 นับแต่สิ้นสุดการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช) และด้วยการปฏิรูปโครงสร้างเชิงสถาบัน จึงเกิดคณะกรรมการ คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และการริเริ่มต่าง ๆ ขึ้นมากมายเพื่อค้นหากฎหมายการเลือกตั้งที่ดีที่สุด กฎหมายพรรคการเมืองที่ดีที่สุด ฯลฯ ในบริบทประเทศไทย แนวทางแบบนี้วิชาการและบางครั้งเป็นมุมมองของชนชั้นนำ

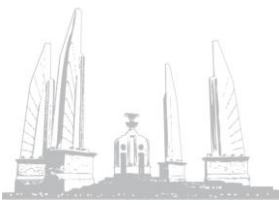
เช่นนี้จึงมองข้ามความจริงพื้นฐานที่ว่าระเบียบทางกฎหมายจะได้มาก็ด้วยการต่อสู้ทางอำนาจเสมอ พุดงาย ๆ คือเราไม่สามารถออกกฎหมายมาบอกให้มีประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ ประชาธิปไตยที่แท้จริงเป็นสิ่งที่ต้องต่อสู้ด้วยความยากลำบากจึงจะได้มา

กลุ่มที่สามคือกลุ่ม "ผู้ยึดถือเหตุผลตามกฎเกณฑ์" (Normative Rationalists) เป็นกลุ่มที่ต้องการให้มีการเจรจาและปรองดอง มีนักเคลื่อนไหวที่เป็นสมาชิกประชาสังคม รัฐบุรุษอาวุโส นักวิชาการ และนักสื่อสารมวลชนที่ต่อสู้อย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อยภายใต้สภาวะการณ์ที่อันตรายยิ่งเพื่อสิทธิมนุษยชน แต่คนเหล่านี้มักถูกกีดกันในความยุ่งเหยิงของความขัดแย้งทางการเมือง ในระดับท้องถิ่น ความพยายามปรองดองได้ผลที่น่ายินดีแต่ตราบดีที่ผู้นำทั้งสองฝ่ายยังคิดว่าท้ายที่สุดตนจะสามารถชนะฝ่ายตรงข้ามได้ความสำเร็จดังกล่าวก็จะไม่นำไปสู่ผลใด กลุ่ม "ผู้ยึดถือเหตุผลตามกฎเกณฑ์" มีความคล้ายกับกลุ่ม "วิศวกรสถาบัน". ตรงที่มีความเชื่อในความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนและเชื่อว่าฝ่ายที่มีความขัดแย้งทุกฝ่ายจะมีความสามารถใช้เหตุผลขึ้นากการกระทำของตนได้จนบางครั้งกลุ่มนี้จะมองข้ามโครงสร้างอำนาจในระเบียบแนวตั้งและผลประโยชน์ในระเบียบนั้นของผู้มีบทบาท นอกจากนี้การแตกกลุ่มย่อยและการแบ่งขั้วมักทำให้ความมีศักยภาพในการจัดการและข้อได้เปรียบทางการเมืองของประชาสังคมอ่อนแอลง

ประเทศไทยต้องต่อรองสัญญาประชาคมอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม วิกฤติความเปลี่ยนแปลงนี้จะแก้ไขได้หากมีการปรับระเบียบที่กินวงกว้างกว่าแค่การปฏิรูปโครงสร้างเชิงสถาบัน และหากการปรับนั้นรวมถึงการปรับระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย ระเบียบใหม่จะต้องไม่เป็นระเบียบที่กำหนดขึ้นโดยฝ่ายหนึ่งที่เป็นชนชั้นนำกลุ่มเล็ก ๆ ฝ่ายเดียว และจะต้องไม่เป็นระเบียบที่บังคับให้ชนชั้นนำยอมรับเพราะจะทำให้เกิดการต่อต้าน (อย่างรุนแรง) ได้ ตราบใดที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักรู้สึกว่าจะไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยความขัดแย้งทางการเมืองก็จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งที่ต้องมีคือกระบวนการหารือทางสังคมในวงกว้างที่จะทำให้สังคมสามารถกำหนดหลักการพื้นฐานซึ่งจะเป็นตัวจัดการวิธีการอยู่ร่วมกันของประชาชนต่อไป ผู้มีบทบาทหลักต้องทำความเข้าใจเรื่องการแข่งขันกันทำในการกำหนดระเบียบใหม่ขึ้นมา เรื่องการสร้างวัฒนธรรมให้อำนาจ และเรื่องการแจกจ่ายทรัพยากร พุดอีกอย่างหนึ่งคือไทยต้องต่อรองสัญญาประชาคมของประเทศขึ้นมา

¹¹ Philipp Blom, *The Vertigo Years: Europe, 1900-1914*, New York, 2008.

จะจัดการให้มีการหารือกันอย่างไรภายใต้ความตึงเครียด

ความลำบากอยู่ที่การจัดให้มีกระบวนการดังกล่าวท่ามกลางวิกฤติการเปลี่ยนแปลง สถานะลำบากสำหรับหลายฝ่ายและปัจจัยทางจิตวิทยาเป็นสิ่งที่ขัดขวางต่อการหารือทางสังคมในวงกว้างเกี่ยวกับสาเหตุต้นตอของวิกฤติและวิธีแก้ไขความขัดแย้ง

- วิกฤติความเปลี่ยนแปลงมักเต็มไปด้วยสถานะลำบากทางสังคมที่ไม่รู้จะเลือกอย่างไร ในความขัดแย้งทางสังคมอาจมีสถานการณ์ที่ทั้งสองกลุ่มอาจไม่ให้ความร่วมมือแม้จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองที่จะทำเช่นนั้นในประเทศไทยเราอาจพบสถานะที่ไม่ว่าจะเลือกทางใดก็แพ้ทั้งคู่ (prisoner's dilemma) เช่นนี้ได้ในภาคความมั่นคงซึ่งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานพลเรือนที่กำกับดูแลออกมาให้เหตุผลอธิบายการไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางประชาธิปไตยของตนด้วยการอ้างพฤติกรรมเดียวกันของฝ่ายตรงข้าม ในช่วงก่อนการเลือกตั้งเหล่าศัตรูของทักษิณก็พบกับสถานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกดังกล่าวเมื่อต้องเผชิญกับความโกรธของอดีตนายกรัฐมนตรีผู้นี้ ทำให้ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเข้าไปหาผู้ที่น่าจะชนะการเลือกตั้ง หรือจะไปเข้ากลุ่มกับศัตรูของเขาดี สภาพนี้แสดงให้เห็นว่าความหวังที่จะมี "การตกลงครั้งใหญ่" อาจไม่สามารถเป็นจริงได้เพราะผู้มืบทบาทหลักขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และก็ความไว้วางใจอีกนั้นแหละที่ถูกทำลายไปในความขัดแย้งที่สร้างผลกระทบอย่างมากและบางครั้งเกิดความรุนแรงขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีกระบวนการหารือในวงกว้างเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรองดองที่น่าจะฟื้นฟูความไว้วางใจขึ้นมาให้เป็นรากฐานในปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน
- สำหรับสังคมรวมที่คุ้นเคยกับการตัดสินใจจากข้างบนลงมา การหารือแบบพหุนิยมอาจสร้างความตระหนักขึ้นได้ ในระบอบแนวตั้งหากเกิดปัญหาใดก็จะมีผู้มีอำนาจสูงสุดเป็นผู้ตัดสินใจเป็นทางเลือกสุดท้ายได้ เราต้องใช้เวลาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจพื้นฐานจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่อิสระของพลังทางสังคม หรือแม้แต่เกิดจากความขัดแย้งต่อเนื่องระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับค่านิยมที่ตรงข้ามกัน ซึ่งอาจนำไปสู่ทางออกที่ดีสำหรับสังคมโดยรวมได้

สำหรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบแนวตั้งและรวมกลุ่มของประเทศไทย นับเป็นเรื่องท้าทายที่จะนำกระบวนการต่อรองแบบมีส่วนร่วมในแนวนอนมาใช้ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่กระบวนการหารือทางสังคมไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ในปัจจุบัน หากเราต้องการสร้างกระบวนการต่อรองสัญญาประชาคมขึ้นอีกเราต้องดำเนินการกับอุปสรรคที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยกระบวนการหารือควรเป็นไปตามหลักการดังต่อไปนี้

1. กระบวนการหารือตามแนวนอนที่มีส่วนร่วม

สิ่งที่อยู่ใจกลางความขัดแย้งทางการเมืองคือวิกฤติความชอบธรรมของระเบียบแนวตั้ง จึงเป็นไปได้ที่จะสร้างความชอบธรรมขึ้นมาใหม่หากชนชั้นนำทำการตกลงกันเองในกลุ่มพวกเดียวกันแล้วนำรัฐธรรมนูญใหม่มาบังคับให้สังคมยอมรับ โดยรวมแล้วเราควรจัดช่องทางให้ความคิดขัดแย้งเรื่องความชอบธรรมทางการเมืองของทั้งสองฝ่ายได้ไปเผชิญหน้ากันในโครงสร้างทางรัฐสภาแทน¹² กระนั้นก็ตามอาจมีผู้บอกว่าคณะกรรมการรัฐสภาหรือแม้แต่คณะกรรมการปฏิรูปรัฐธรรมนูญนั้นก็เพียงพอคนกลุ่มเล็ก ๆ บางกลุ่มหรือแม้แต่เป็นพวกชนชั้นนำก็ได้ ความท้าทายในเรื่องนี้คือการจัดให้มีกระบวนการแนวนอนที่มีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายสามารถนำเสนอผลประโยชน์ ค่านิยม และมุมมองของตนได้

2. การหารือต้องมีกฎเกณฑ์

ในประเทศไทย ความเห็นต่างได้ถูกปราบโดยวัฒนธรรมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลำดับชั้นทางสังคมที่แบ่งแยก และการปราบปรามทางการเมืองมายาวนานแล้ว ปัจจุบันผู้มืบทบาทหลายกลุ่มคิดว่าการแสดงออกแบบเหมารวมที่มีแต่การเปรียบเทียบไร้เหตุผล การกล่าวหาจนเกินไป และการใช้ภาษารุนแรงเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ในบรรยากาศร้อนแรงของความขัดแย้งทางการเมือง ดูเหมือนว่าผู้เกี่ยวข้องจะนิยมแสดงความคิดเห็นโดยเลือกใช้ไม้แข็ง แต่บางกลุ่มไม่สามารถยอมรับได้แม้กระทั่งคำวิจารณ์ที่มีมูลและไม่รุนแรงจนเกินไปและท้ายที่สุดเจ้าหน้าที่ของรัฐจะอ้างถึงการล่วงเกินทางวาจาเพื่อหาข้อแก้ตัวให้กับการที่ตนกดขี่อิสรภาพในการแสดงออกของผู้อื่น แม้เมื่อมาตรฐานดังกล่าวมีเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อยุติการวิจารณ์ที่ไม่รุนแรงนักก็ตาม การหารือควรเป็นไปตาม

¹² Phongpaichit and Baker, *Thaksin*, p. 363, cited in Mark Askew, 2010, p. 19.

ความคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างอิสระของ ฮาเบร์มาส (Habermas) และควรมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้สามารถเกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ พุทธอีกอย่างก็คือประเทศไทยต้องกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะสมานอารมณ์และจุดมุ่งหมายของการต่อสู้ทางการเมืองในประเด็นปัญหาที่ประสบอยู่ให้ได้ และให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นในวัฒนธรรมการสื่อสารของประเทศด้วย ประเทศไทยจึงยังมีความท้าทายที่จะต้องสร้างวัฒนธรรมการหาหรือที่จะสามารถยอมรับการเห็นต่างได้แต่ในขณะเดียวกันก็มุ่งสู่เป้าหมาย เมื่อระเบียบแบบร่างกำลังกร่อนยุบลงสังคมจะต้องหาแนวทางรวมขอมในแนวนอนและหาแนวทางการสร้างผลโดยไม่ต้องหันไปพึ่งผู้นำ

3. เน้นภาพรวม

กลุ่ม "วิศวกรสถาบัน" เป็นกลุ่มที่ต้องการแก้ไขวิกฤติด้วยการออกแบบกรอบทางสังคมที่ดีที่สุดโดยเฉพาะ แต่ประสบการณ์ที่ไม่ค่อยดีจากการปฏิรูปรัฐธรรมนูญควรจะเป็นเครื่องเตือนใจกลุ่มนี้ได้ว่าไม่ให้ประเมินสหสัมพันธ์ของความเปลี่ยนแปลงทางสถาบันต่าง ๆ ในระบบสังคมที่ซับซ้อนต่ำจนเกินไป และจะไม่มีวันเป็นไปได้ที่จะนำกระบวนการหาหรือทางสังคมในแนวนอนที่มีส่วนร่วมมาใช้หาหรือกันทางเทคนิควิชาการเรื่องการออกแบบสถาบันการหาหรือนั้นควรจะเน้นในบรรทัดฐานภาพรวมมากกว่า อีกทั้งควรหาข้อตกลงเรื่องวัตถุประสงค์และหลักการต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้เริ่มต้นการออกแบบภูมิทัศน์ทางสถาบันดังกล่าว สังคมควรสร้างเข็มทิศขึ้นมาเพื่อนำทางกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้โดยคำนึงถึงการรักษาแรงส่งของการทำให้เป็นประชาธิปไตยไว้เมื่อพลังนั้นเกิดขึ้น

4. แนวทางทางการเมืองต่อการเปลี่ยนแปลง

ในตอนท้าย ระเบียบทางสังคม-การเมืองที่มีเสถียรภาพทั้งหลายจะทำเพียงสะท้อนให้เห็นถึงสมดุลอำนาจระหว่างขั้วต่าง ๆ ของสังคม การจัดสรรหน้าที่ระหว่างขั้วต่าง ๆ และกรอบทางกฎหมายนั้นจะได้มาด้วยการต่อสู้เชิงอำนาจเสมอ ดังนั้นการต่อรองสัญญาประชาคมอีกครั้งจึงเกิดขึ้นบนอำนาจที่รองรับ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองร่วมผู้มีบทบาทหัวก้าวหน้าที่แยกกระจายกันและมีความอ่อนแอในการจัดกลุ่มจึงต้องรวมพลังกัน กลุ่มผสมหัวก้าวหน้าควรสร้างข้อได้เปรียบเพื่อยกสถานะของตนและระดมชนกลุ่มใหญ่เพื่อสร้างระเบียบที่เปิดกว้าง มีส่วนร่วม และเป็นธรรม

โดยสรุป การจัดให้มีกระบวนการหาหรือในประเด็นที่อ่อนไหวเช่นการปรับเปลี่ยนระเบียบทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมนั้นจะเป็นความท้าทายอย่างแนนอนบรรยากาศที่มีการแบ่งขั้วในความขัดแย้งทางการเมืองและภาวะบิดเบือนต่าง ๆ ของวิกฤติการเปลี่ยนแปลงยิ่งทำให้เป็นการยากขึ้น แต่ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะปล่อยให้

ตามโชคชะตา ความมีพลังของความเคลื่อนไหวทางสังคมและสื่อทางเลือก ความกล้าหาญของประชาสังคมและความเชี่ยวชาญของนักวิชาการได้แสดงให้เห็นชัดเจนแล้วว่าประเทศไทยเปลี่ยนไปในทางที่ลึกซึ้งเกินกว่าที่ชนชั้นนำหลายคนอยากจะยอมรับ ในแง่หนึ่ง ภาวะบิดเบือนที่พบในปัจจุบันเป็นเพียงด้านมืดของการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมที่น่าประทับใจในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาเท่านั้น ตอนนี้อย่างไรแล้วที่การเมืองราชอาณาจักรไทยจะต้องก้าวไปข้างหน้าเพื่อให้ทันกับพัฒนาการนั้น

เกี่ยวกับผู้เขียน

มาร์ค ศักขาร์

ผู้อำนวยการมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท
ประจำประเทศไทย

มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท
อาคารธณภูมิ ชั้น 23
1550 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่
แขวงมักกะสัน เขตราชเทวี
กรุงเทพฯ 10400

ผู้รับผิดชอบ

มาร์ค ศักขาร์, ผู้อำนวยการ

โทร.: +66-2652-7178/9 | Fax: +66-2652-7180

www.fes-thailand.org